

RAMAZAN AYI VE ORUÇ HAKKINDA -4-

(...dünden devam)

Oruçla İlgili Bazı Önemli Sorunlar

Her Ramazan ayı geldiğinde oruçla ilgili birçok mes'ele sorulur. İğne yaptırmanın, denize girmenin orucu bozup bozmayacağı konusu, her yıl yinelenen soruların başında gelir. Hanefî fıkıh kitaplarını inceleyerek bu sorunları açıklığa kavuşturmak istiyoruz. Esas mes'elelerimize geçmezden önce temel ilke olarak orucu nelerin bozduğunu açıklayalım:

Oruç, vücuda açılan normal menfezlerden giren gıda, yahut gıda anlamındaki şeylerle bozulur. Fıkıh kitaplarında vücutta iki boşluk kabul edilir: Biri dimağ, diğeri karındır. Dimağ boşluğuna açılan normal menfezler (yollar, geçitler) burun, kulak; mîdeye açılan normal menfezler de burun, boğaz ve kalın barsaktır. Bu yollardan biriyle dimağa, yahut karın boşluğuna (mîdeye) giden şeyler orucu bozar. Mesâmât denilen kılcal delikçikler, mîde veya dimağa açılan normal menfezler değildir. Bunlardan vücuda giren şeyler orucu bozmaz[1] .

Şemsu'l-Eimme es-Serahsî, Kitâbu'l-Mebsût'unda şöyle diyor:

"Çekilen sürmenin tadı boğazda hissedilse bile göze sürme çekmek orucu bozmaz. Peygam-ber(s.a.v.)in, oruçlu iken gözlerine sürme çektiği rivâyet edilir. Boğazda hissedilen, sürmenin kendisi değil, eseridir. Bu, acı bir şeyi tadan kimsenin, acının etkisini boğazında hisetmesi gibidir. Hattâ göze çekilen sürme, bâtına (karın boşluğuna) gitse de yine orucu bozmaz. Çünkü orucun bozulması için oruç bozan şeyin, normal yoldan karına gitmesi gerekir. Doğal olmayan yolla karna giden şey orucu bozmaz. Gözde karına giden doğal bir yol yoktur. Sürme ancak mesâm (kılcal damarlar) yoluyla karna gitmiş olur. Bu, suya giren kimsenin, suyun soğukluğunu ciğerinde hissetmesine benzer. Bunlar orucu bozmaz. Bıyık yağlamak da orucu bozmaz.

"Fakat suût ve vücûr (buruna ve ağza ilâç damlatmak) orucu bozar. Çünkü biri dimağa, diğeri karına doğal yolla gider. Bundan dolayı oruç bozulur. Ancak bu suretle oruç bozma cinâyeti, tam

olmadığından keffâreti gerektirmez.”

“Kulağa damlatılan ilâç, dimağa gideceğinden orucu bozar. Çünkü dimağ da vücuttaki iki boşluktan biridir. Dış idrar yoluna ilâç damlatmak ise Ebû Hanîfe ve Muhammed’e göre orucu bozmaz. Bir rivâyete göre Ebû Yûsuf, ihlîle (dış idrar yoluna) akıtılan su ve ilâcın, orucu bozduğuna hükmetmiş, bir rivâyete göre de bu konuda tevakkuf etmiş(tereddüd ederek bir şey söylememiş)tir. Fetvâ, İmam Ebû Yûsuf ve Muhammed’in görüşü üzeredir. Çünkü ihlîle dökülen şeyin karına gitmesi düşünülemez. Mesânenen karına açılan doğal bir geçit yoktur.”

Dış idrar yoluna akıtılan ilâcın orucu bozmaması veya bozması konusundaki bu ihtilâf, ilâcın mesâneye varması halinde vardır. Eğer ilâç, mesâneye varmaz, sadece dış idrar yolunda kalırsa ittifakla orucu bozmaz.”[2]

“*Câife ve âmme*: Damarları karına ulaşan yaraya câife, dimağa ulaşan yaraya da âmme denilir. Ebû Hanîfe’ye göre herhangi bir yaraya sürülen kuru ilâç, orucu bozmaz. Yaş ilâç ise içeriye nüfuz edeceğinden orucu bozar. İmam Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed’e göre ister yaş, ister kuru olsun, yaraya sürülen ilâçla oruç bozulmaz.

İmam Ebu Yûsuf ve İmam Muhammed, (İmam Şâfi’î gibi), orucun bozulması için, oruç bozan şeyin normal yolla mîdeye gitmesini esas kabul etmişler; İmam Ebû Hanîfe ise gidiş yolunu değil, karına ulaşıp ulaşmamasını esas kabul etmiştir. Bundan dolayı Ebû Hanîfe’ye göre hangi yolla olursa olsun, oruç bozan şey mîdeye ulaşınca oruç bozulur. İki İmam ise oruç bozan şeyin ancak doğal yolla mîdeye ulaşmasıyla orucun bozulacağı kanısındadırlar. Doğal olmayan yolla karın veya dimağa giden oruç bozucu, orucu bozmaz[3] . el-Hillî de mâyî hukne dışında, boğazdan gayrı bir yolla karına giden şeyin orucu bozmadığını söylemektedir [4]

Serahsî ve diğer fakihlerin ifadesine göre Hanefî imamlarının çoğunluğu, Ebû Hanîfe’nin görüşü olan vüsûlû (giren şeyin mîdeye ulaşmasını) esas almışlardır. Yaş ilâcın, içeriye nüfuz edeceği düşüncesiyle Ebû Hanîfe, yaraya sürülen yaş ilâcın, orucu bozacağını söylemiştir. Aslında kuru da olsa yaranın rütubetiyle ilâç ıslanır. Fakihlerin de belirttiği gibi Ebû Hanîfe’ye göre önemli olan, ilâcın yaş veya kuru olması değil, mîdeye ulaşıp ulaşmamasıdır. Yarasına herhangi bir ilâç süren kimse, eğer ilâcın mîdesine gittiğini anlarsa orucu bozulur, aksi takdirde bozulmaz.

Şimdi biz, İmamı A'zam'ın görüşünü esas alırsak, oruçlu kimse, vücuduna iğne ile zerk edilen ilâcın, mîdesine veya dimağına gittiğini hissederse orucu bozulur, ilâcın mîde veya dimağına gitmediğine kanâat getirirse orucu bozulmaz. Tıbben bilinmektedir ki adaleye zerk edilen ilaç, kılcal damarlar yoluyla vücudu dolaşır. İlâcı açık yaraya sürmekle, iğne ile adaleye zerk etmek arasında bir fark yoktur. Her iki halde de kılcal damarlar vasıtasıyla ilâç vücuda yayılır, fakat mîdenin içine dolmaz.

Ebû Hanîfe'nin maksadı, ilâcın mîdenin içine gidip insanı beslemesidir. Eğer ilâç, mîdeye veya dimağa gitmiyorsa orucu bozmaz. İlâç damarlar aracılığı ile zerre zerre vücudu dolaşsa da gidip mîdede birikmez.

Buna göre besleyici niteliği olmayan, sadece mikrop öldürücü aşı ve iğneler, basit ameliyatlara için yapılan lokal anesteziler, vücuda gıda yönünden bir yarar sağlamaz, yalnız mikrop öldürür yahut tedaviyi kolaylaştırır. Öyleyse adaleye zerk edilen aşı veya antiseptik iğneler, vücudu beslemediğinden orucu bozmaz. Fakat damar yoluyla yapılan besleyici iğneler, kuvvet ve vitamin iğneleri, serumlar orucu bozar. Çünkü bunlar tedavi yanında vücudu beslemektedir. İşte İmamı A'zam'ın, ilâcın karına ulaşması sözüyle anlatmak istediği, bu olsa gerektir. Yani vücudu besleyen şeyler, ne yolla ulaşırsa ulaşsın orucu bozar.

İmam Şâfi'î, İmam Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed'in görüşünü esas alırsak hüküm şudur: Ancak doğal yolla vücuda giren besin maddeleri orucu bozar. Ağız, burun ve kalın barsak dışında, adale ve damar yoluyla zerk edilen ilâçlar, iğneler, besleyici ve vitamin de içerse orucu bozmaz.

Gerek İmamı A'zam'ın, gerke iki imamın görüşlerinden hangisi esas alınsa iğnenin, mutlaka orucu bozacağı söylenemez. İmamı A'zam'ın görüşünden, sadece besleyici iğnenin orucu bozacağı, besleyici olmayan iğnelerin bozmayacağı hükmü çıkar. Fakat talebeleri olan iki imamın ve İmam Şâfi'î'nin görüşünden ise iğnenin hiçbir suretle orucu bozmayacağı anlaşılır.

Hastalar için oruç tutmak zorunluğu yoktur. Oruç tutmayı yeğleyen hastalarımız, iğnelerini iftardan sonra yaptırabilirler. Fakat mecbur kaldıkları takdirde oruçlu iken de penisilin gibi antiseptik iğneleri yaptırımlarında bir sakınca yoktur. Ancak kuvvet iğnesi, besleyici serum gibi iğneleri yaptıranlar, yine oruçlarına devam ederler, üç imamın görüşüne göre bunların oruçları bozulmaz. Fakat İmamı A'zam görüşüne göre bunların oruçlarının bozulması kuşkusuz bulunduğundan, o gün oruçlarını sürdürmekle beraber Ramazandan sonra da ihtiyaten o gün kaza ederler.

[1] . Tahtâvî, s. 361, Bûlâk, 1218

[2] . Merâkî'l-felâh, s. 362, Tahtâvî kenarında.

[3] . el-Mebsût: 3/67-68; el-İhtiyâr: 1/132

[4] . Şerâi'u'l-İslâm: 1/193

(devamı yarın..)